

Videnskabelige fremskridt i økonomi, som »hafva gjort menskligheten den största nytta*«

HANS AAGE

Professor emeritus, dr.polit.
Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv,
Roskilde Universitet

Det er sin sag at gå i rette med nobelpriskomiteén, men vi har jo alle sammen vores yndlingstildelinger og do. ikke-tildelinger. Personligt havde jeg håbet på, at John Rawls (1921-2002) var blevet hædret med nobelprisen, fordi *A Theory of Justice* (1971) trods forløbere² og kritikere³ har præget økonomers tænkemåde angående velfærd og fordeling.⁴ Måske kunne han endda have fået den sammen med Amartya Sen i 1998, eller måske sammen med Anthony B. Atkinson, der også har indlagt sig stor fortjeneste med såvel teoretiske som empiriske arbejder inden for fordelingsstrategi.

Ingen af dem ville kunne udnyttes politisk af højrefløjen, som det ofte er sket. I 1991 tog Anders Fogh Rasmussen fire Nobelpristagere, Milton Friedman (prismodtager 1976), George Stigler (prismodtager 1982), James Buchanan (prismodtager 1986) og Ronald Coase (prismodtager 1991), til indtægt for, »at det frie kapitalistiske samfundssystem er det bedst mulige«. Dermed antydes ingen kritik af Nobelpriskomi-

téen for at politisere og slet ikke for politisk medløberi. Sådan er faget økonomi bare. Da Milton Friedman fik Nobelprisen i 1976 vakte det stor opstandelse; der indløb protestskrivelser fra svenske universiteter, Gunnar Myrdal (prismodtager 1974) trak sig fra nobelpriskomiteén, og der var demonstrationer ved overrækkelsen, især på grund af Friedmans forbindelse med militærjuntaen i Chile.⁶

Men det er ikke nemt at forklare udenforstående, hvorfor fx Eugene Fama (2013) og *the efficient market hypothesis*, dvs. »the actual price of a security will be a good estimate of its intrinsic value«,⁷ skulle belønnes som »the Greatest Benefit to Mankind«, og hvorfor nogle svinger sig op til sammenligninger med Newton og »stor samfundsmæssig relevans« i den anledning.⁸ Derimod fik Robert Merton og Myron Scholes (1997) »stor samfundsmæssig relevans« derved, at deres kapitalfond, LTCM, Long Term Capital Management, krakkede i 1998

*) Alfred Nobels (1833-1896) testamente, www.nobelprize.org

NOTE 2 Bl.a. J.C. Harsanyi (nobelprisen 1994) og S.-C. Kolm, jf. Romer (1996), side 136-150,165,185-188.

NOTE 3 Således F.A. von Hayek (nobelprisen 1974): »What is called 'social justice' ... with reference to a society of free men, the phrase has no meaning whatever.« (Hayek, 1978 side 57).

NOTE 4 I en oversigt i *Samfundskønomen* over effekter af en lettelse af skatten på arbejde fylder John Rawls fem linjer (2%) og er den eneste, som omtales med navns nævnelse, foruden Grundtvig (tre linjer, 1%), Kærgård & Andersen (2016).

NOTE 5 Kronik i *Politiken*, 25.10.1991, indlæg i *Politiken*, 26.11.1991.

NOTE 6 *Politiken*, 11.12.1976, 16.12.1976. Det var ikke populært at være erklæret monetarist dengang, men Niels Thygesen gjorde et forsøg på at forklare *Politikens* læsere 19.12.1976, hvorfor Friedman fik Nobelprisen. Da Friedman senere besøgte Danmark og holdt foredrag i Videnskaberne Selskab, demonstrerede en lille skare udenfor, deriblandt undertegnede, hvilket afslørede af foto på forsiden af *Information*, 18.6.1977.

NOTE 7 Fama i 1965; 1970-versionen er ikke så stærke sager: »Prices always 'fully reflect' available information«, dvs. at amateurspekulanter ikke kan *outsmart the market*; citeret fra Frydman & Goldberg (2010). *The Economist*, 19. oktober 2013, side 12,69, 2. november 2013, side 18.

NOTE 8 »Opfinderen af 'momentum' [dvs. impuls] og 'tyngdekraft' lærte således, at disse begreber også har en finansiel fortolkning«, Søren Plesner i *Samfundskønomen*, Plesner (2015), side 45-46. Jf. i samme nr. side 51-55 Christian Schultz (2014) om Jean Tirole: »yderst relevant for praktisk økonomisk-politisk regulering«.

NOTE 9 De fik nobelprisen for deres arbejde med Black-Scholes-differentialligningen for prissætning af optioner fra 1973, idet Fisher Black var død i 1995. Egenkapitalen i LTCM var 5 mia. dollars og gælden 125 mia. dollars, Kindleberger & Aliber (2005, side 84-86).

og måtte købes ud med hiv og sving og pres fra staten for at undgå ravage i hele det finansielle system.⁹

Økonomisk set er der intet at indvende mod Nobelprisen i økonomi. Den er ærligt og redeligt købt og betalt med en kapitalindsprøjtning til Nobelfonden fra Sveriges Riksbank i 1968 og bekræfter derved den økonomiske maksime – at alt har en pekuniær ækvivalent.¹⁰ Der er også gjort store videnskabelige landvindinger i økonomi, men ikke mange¹¹; nævnes kan velfærdsteoriens hovedsætninger, keynesiansk makroteori, økonometriske modeller, input-output-analyse, anvendt mikroteori, fx skatteteori. Men der er blevet langt mellem snapsene,¹² og det føles lettere pinligt hvert år. Det ville dog være værre, hvis det var sociologi eller politologi, hvor det er svært at komme i tanke om videnskabelige fremskridt overhovedet.

Det er lidt synd, at berømte økonomer hvert år placeres i meget fornemt selskab, hvor mange føler sig tydeligt ilde tilpas som det tynde øl. William S. Vickrey (1996) sagde om sin banebrydende artikel om auktionsteori: »At best, it's of minor significance in terms of human welfare.«¹³ Og ved den altid strålende nobelbanket i Stadshuset på Nobels dødsdag den 10. december efter prisoverrækkelsen, som bliver vist på svensk fjernsyn, indledte Paul Krugman (2008) i overværelse af den kongelige familie med dens flotteste juveler sin nobelpristale – efter trompetfanfare – med at sige, at da han fik opringningen fra Stockholm, troede han, at det var en *joke* fra nogle kolleger.¹⁴

Der er ikke noget galt med økonomernes forstand.¹⁵ Der er heller ikke noget galt med økonomisk teori, som er ufatteligt righoldig, og som ikke kan gøre for de ideologiske og politiske misbrug. Det er virkeligheden, der er noget galt med, og som teorien alt for let forveksles med; de spørgsmål, som stilles, kan ikke besvares, fordi fremtidens vilkår er ukendte, og fordi parametrene er ustabile.¹⁶ De stabile strukturer, som man leder efter skjult i de kaotiske tal, findes ikke. Problemet er, at mennesker har en fri vilje, og somme tider bruger de den.

NOTE 10 Jf. ikke mindst Gary S. Becker (1992) samt Marx og Engels: »Den hellige stemning har det druknet i den egoistiske beregnings iskolde vand«. *Det Kommunistiske Partis Manifest*, 1848.

NOTE 11 Efter min mening går Michel Houellebecq for vidt: »Ikke blot var økonomi ikke nogen videnskab, det var heller ikke nogen kundskab, det var kort og godt nærmest ingenting.« (Michel Houellebecq: Kortet og landskabet, citeret fra Bernard Maris: *Økonomen Houellebecq*. Den franske Bogcafés Forlag 2017, side 34).

NOTE 12 Ifølge Wassily Leontief (1973) var det heller ikke bedre end godt for 35 år siden: »Page after page of professional economic journals are filled with mathematical formulas leading the reader from sets of more or less plausible, but entirely arbitrary assumptions to precisely stated but irrelevant theoretical conclusions«. *Science*, 9 July 1982, side 104,107, 25 February 1983, pp 904,907.

NOTE 13 Nekrolog i *The New York Times* 12.10.1996, idet Vickrey døde tre dage efter offentliggørelsen af pristildelingen.

NOTE 14 Kan ses på www.nobelprize.org.

NOTE 15 Det gør intet til sagen, at prominente økonomer undertiden vrøvler, jf. note 3 ovenfor; det sker også for genier, selv for den store Leibniz, der lige som Anders Fogh Rasmussen mente at kunne føre videnskabeligt bevis for, at denne verden var den bedste af alle mulige verdener, hvilket Voltaire gjorde sig lystig over i 1759 med *Candide*.

NOTE 16 Tilmed finansmultiplikatoren, som viser den samlede virkning på produktionen af øget, lånefinansieret offentligt forbrug på 1 mia. kr., er ustabil og varierer omkring en normal værdi på godt 1 fra negative værdier til værdier over 3; *The Economist*, 27. oktober 2012, s. 66.